

Statusrapport:

TILSYNET MED EFTERRETNINGSTJENESTERNE

Fem år efter indførelse af særligt kontrolorgan med efterretningstjenesterne, er der fortsat plads til retssikkerhedsmæssige forbedringer

Af Jacob Mchangama og Ida Nordland

Tilsynet med efterretningstjenesterne

© Justitia og forfatterne, 2019

ISBN: 978-87-970849-6-0

Justitia - Danmarks uafhængige juridiske tænketank

Fruebjergvej 3, 2100 København Ø

www.justitia-int.org

info@justitia-int.org

Justitia er Danmarks eneste juridiske tænketank, der alene har fokus på retssikkerhed og frihedsrettigheder. Justitias formål er gennem analyser af høj faglig kvalitet og fremsættelse af konkrete juridiske løsningsforslag at påvirke den offentlige og politiske dagsorden med henblik på at fremme en politisk kultur, hvor disse værdier nyder den nødvendige respekt.

Justitias publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Indholdsfortegnelse

Executive summary	2
Indledning	4
Om efterretningstjenesternes og Tilsynets opgaver, funktion og regulering	6
Efterretningstjenesternes opgaver og virkemidler	6
Regulering af PET og FE	7
Tilsynets opgaver og kompetencer	8
Øvrig kontrol med efterretningstjenesterne	10
Tilsynets kontrol de sidste fem år	12
Manglende overholdelse af pligt til at slette oplysninger	12
Ulovlige søgninger i rådata	13
FE's overholdelse af indgreb i meddelelshemmeligheden	13
Vildledende og mangelfuld oplysning af Tilsynet	14
Uberettiget behandling af oplysninger – indirekte indsigtsordning	14
PET's sikkerhedsgodkendelser	14
Kontrol med efterretningstjenesterne i udlandet	15
Menneskeretlige krav til tilstrækkelig kontrol med efterretningstjenesterne	16
Anbefalinger	18
1. Kontrolmuligheder	18
2. Offentliggørelse af tilsyn	22
3. Adgang til oplysninger	22
4. Uafhængighed	23
5. Ressourcer	23
6. Brede adgang til at udtale sig	24
7. Lovændringer	25
Bilag	26
Bilag 1: Oversigt over lovændringer	26
Bilag 2: Tilsynets kontrol med PET og FE	29
Bilag 3: Udvikling i Tilsynets ressourcer	39

Executive summary

Grundet det ændrede trusselsbillede mod Danmark som følge af bl.a. international terrorisme er efterretningstjenesternes beføjelser og ressourcer er løbende blevet styrket siden 2001.¹ Det medfører alt andet lige også en større risiko for, at tjenesternes arbejde griber ind borgerens retssikkerhed og højner kravet til kontrol og legitimitet. På den baggrund blev tilsynet med efterretningstjenesterne (Tilsynet) etableret i 2014 for at sikre en betryggende kontrol med særlig fokus på tjenesternes behandling af personoplysninger. Tilsynet har i den forbindelse spillet en væsentlig rolle som uafhængig vagthund og bl.a. konstateret ulovligt opbevarede oplysninger, ulovlige søgninger i rådata uden forudgående retskendelse og uberettiget behandling af oplysninger om fysiske personer. Herudover har Tilsynet konstateret, at PET ikke lever op til internationale standarder for informationssikkerhed, der skal sikre mod misbrug, fejl, læk og uautoriseret adgang til den stigende mængde af persondata som tjenesterne indsamler.

Der kan sættes et alvorligt spørgsmålstegn ved, om Tilsynets nuværende virksomhed er tilstrækkelig til sikre den fornødne legalitetskontrol, der kan medvirke til at forhindre og opdage eventuelle ulovligheder, og krænkelse af borgernes grundlæggende frihedsrettigheder. Det skyldes især, at Tilsynets rolle er afgrænset til behandling af personoplysninger og ikke beskæftiger sig med tjenesternes øvrige virksomhed, herunder tvangsindgreb og operationer (herunder brug af agenter).

I udlandet har uafhængige tilsyn i bl.a. Norge og Sverige - med bredere kompetencer - også fundet overtrædelser i forhold til anvendelsen af tvangsindgreb og ulovlig overvågning. Det kan derfor ikke udelukkes, at lignende forhold kan forekomme i de danske efterretningstjenester på grund af utilstrækkelig kontrol. På den baggrund anbefaler Justitia at udvide Tilsynets kompetencer med henblik på at styrke borgernes retssikkerhed og sikre den tillid og demokratiske legitimitet som efterretningstjenester, der opererer i fortrolighed med vide beføjelser, altid bør nyde blandt befolkning og politikere.

¹ Lovforslag nr. L161 af 27. februar 2013, bemærkninger til lovforslaget, almindelige bemærkninger, side 4.

Ovenstående giver anledning til følgende anbefalinger:

1. Tilsynet bør føre et bredere retligt tilsyn med PETs generelle virksomhed herunder operationer, tvangsindgreb, og PETs brug af agenter.
2. Tilsynets årlige redegørelse bør indeholde en redegørelse om tvangsindgreb og forhold som Tilsynet måtte finde retssikkerhedsmæssigt kritisable.
3. Tilsynet bør få adgang til at indkalde ansatte hos PET og regeringsmedlemmer til at afgive vidneudsagn.
4. Folketinget bør udpege flertallet af Tilsynets medlemmer.
5. Tilsynet bør tildeles tilstrækkelige ressourcer til at udføre effektivt tilsyn med efterretningstjenesterne.
6. Tilsynet bør have en bredere adgang til at udtale sig om tjenesterne.

På denne baggrund anbefales det, at der vedtages visse lovændringer til PET- og FE-loven, som uddybet nedenfor.

Indledning

Det er nu over fem år siden lov om Politiets Efterretningstjeneste² (PET-loven) trådte i kraft den 1. januar 2014, hvorved også Tilsynet blev oprettet.

PET-loven blev vedtaget på baggrund af den gradvise udvidelse af tjenestens ressourcer og beføjelser i årene op til 2014, som efter aftaleparternes³ opfattelse måtte modsvares af en klar regulering og en betryggende kontrol med tjenesten.⁴

Af Betænkning nr. 1529 om PET og FE fremgår det bl.a:

Både for den enkelte borger og for samfundet som sådan er det af afgørende betydning, at det til stadighed sikres, at borgernes ret til bl.a. at udøve lovlige politiske aktiviteter ikke bliver krænket – eller kan blive oplevet som krænket – i forbindelse med varetagelsen af PETs virksomhed. Kontrol med efterretningstjenestens aktiviteter kan medvirke til at sikre, at borgerne ikke afholder sig fra at deltage i den løbende demokratiske debat af frygt for at påkalde sig PETs interesse. Det forhold, at hverken den enkelte borger eller offentligheden i almindelighed har adgang til direkte indsigt i PETs virksomhed, taler også for, at der skal være en form for kontrol med efterretningstjenesten⁵

Omvendt lægges det også til grund, at en " kontrolordning udformes på en måde, der ikke skader tjenestens muligheder for at varetage de opgaver, som tjenesten er pålagt".

Henset til disse modstående hensyn fik Tilsynet som opgave at kontrollere tjenesternes behandling af personoplysninger og har overordnet samme rolle overfor PET og FE som Datatilsynet har overfor andre offentlige myndigheder.⁶ Begrundelsen for, at Tilsynet ikke skulle kontrollere tjenestens virkemidler i form af tvangsindgreb, var, at de som udgangspunkt var underlagt den samme domstolskontrol som det øvrige politi.⁷

I forbindelse med vedtagelsen af PET-loven forholdt flere politiske partier sig dog kritisk til Tilsynets begrænsede rolle.⁸

² Lovbekendtgørelse nr. 231 af 7. marts 2017 om Politiets Efterretningstjeneste (PET).

³ S-R-SF-regeringen samt Dansk Folkeparti og Venstre.

⁴ Lovforslag nr. L161 af 27. februar 2013, bemærkninger til lovforslaget, almindelige bemærkninger, side 4, aftaleparterne – regeringen (11. januar 2013), dansk folkeparti og venstre.

⁵ Betænkning nr. 1529 om PET og FE side 419-20

⁶ Lovforslag nr. L161 af 27. februar 2013, bemærkninger til lovforslaget, almindelige bemærkninger, s.48.

⁷ Lovforslag nr. L161 af 27. februar 2013, bemærkninger til lovforslaget, almindelige bemærkninger, s.4.

⁸ 2012-13 L 161 Forslag til lov om Politiets Efterretningstjeneste, 1. behandling, 14.03.2013, mødenr. 69, Klokkeslæt 11:41

På baggrund af denne uenighed blev det besluttet, at Justitsministeriet fem år efter lovens ikrafttræden den 1. januar 2014 skulle aflevere en evaluering af lovgivningen til Folketinget (dvs. 1. januar 2019).⁹ Den sidste VLAK-regering indskrev som en del af deres regeringsgrundlag, at evalueringen af PET-loven skulle være færdig allerede 1. januar 2018 og der heri skulle tages stilling til, hvorvidt Tilsynet har den fornødne styrke og kompetence.¹⁰ Evalueringen er i skrivende stund endnu ikke udgivet.

Af lovforslaget til PET-loven, synes den kommende evaluerings fokus dog primært at være rettet mod, i hvilken grad Tilsynet hindrer eller besværliggør PETs arbejde, snarere end på om Tilsynet effektivt kan sikre legalitetskontrol, og at borgernes grundlæggende rettigheder ikke krænkes.

Denne analyse har til formål at komme med forslag til retssikkerhedsmæssige forbedringer på baggrund af den nuværende kontrol med PET og FE (kontrollen med CFCS inddrages ikke i denne analyse). Der vil blive taget afsæt i generelle betragtninger om den nuværende kontrol med efterretningstjenesterne, de seneste lovændringer til PET og FE loven, Tilsynets kontrol igennem de sidste fem år, samt erfaringer fra kontrollen med de norske og svenske efterretningstjenester.

Analysen redegør først for Tilsynets og efterretningstjenesternes funktion, opgaver, kontrol og regulering. Derefter gives en redegørelse for ændringer til hhv. PET-loven og FE loven efter lovenes ikrafttræden i 2014. Herefter redegøres for forhold, som Tilsynet har fundet anledning til at kritisere igennem de sidste fem år, hvor der er blevet ført tilsyn med tjenesterne, og for Norges og Sveriges tilsyn med deres respektive efterretningstjenester.

Slutteligt følger Justitias anbefalinger.¹¹

⁹ Et tilsvarende krav om evaluering blev ikke indført i FE-loven eller loven om Center for Cybersikkerhed (CFCS).

¹⁰ Regeringen. For Et Friere, Rigere Og Mere Trygt Danmark, Regeringsgrundlag, Marienborgaftalen 2016. Kbh.: Regeringen, 2016. Print, s. 48.

¹¹ Analysen er en opdatering til en analyse, der tidligere er udgivet i CEPOS-regi i forbindelse med lovforslagets fremsættelse i 2013.

Om efterretningstjenesternes og Tilsynets opgaver, funktion og regulering

Efterretningstjenesternes opgaver og virkemidler

De danske efterretningstjenester består af PET, FE og Center for Cybersikkerhed (CFCS - hører under FE).

PETs opgave er at være Danmarks nationale efterretnings- og sikkerhedsmyndighed, som har til opgave at forebygge, efterforske og modvirke forbrydelser mod Danmarks sikkerhed, navnlig i forhold til terrorisme og organiseret kriminalitet¹².

FE's opgaver er fastsat i FE-loven¹³. FE er navnlig Danmarks udenrigs- og militære efterretningstjeneste, og sikkerhedstjeneste. FE's efterretningsvirksomhed er rettet mod forhold i udlandet.

Virkemidlerne til indsamlingen af information er centralt i forhold til denne analyse og i forhold til kontrollen med efterretningstjenesterne. Indsamlingen af informationer kan overordnet grupperes i tre punkter

1. Efterretninger fra mennesker herunder fra meddelere (ofte personer fra det kriminelle miljø), civile agenter og andre privatpersoner.

2. Andre kilder

- Aviser, dagblade, fjernsyn og elektroniske platforme og andet offentligt tilgængeligt materiale m.v.¹⁴
- Tvangsindgreb med hjemmel i retsplejeloven¹⁵ (ikke udtømmende):
 - Aflytte telefonsamtaler eller anden tilsvarende telekommunikation.
 - Aflytte andre samtaler ved hjælp af et apparat.
 - Tilbageholde, åbne og gøre sig bekendt med indholdet af breve, telegrammer og andre forsendelser (herunder e-mails).
 - Installering af snifferprogrammer i mistænkt computersystemer (dataaflysning).
 - Ransagninger, fx af boliger og husrum, herunder hemmelige ransagninger.

3. Indhentning af oplysninger fra andre myndigheder samt videregivelse af oplysninger.

¹² Se PET-lovens § 1.

¹³ Lovbekendtgørelse nr. 1287 om Forsvarets Efterretningstjeneste (FE).

¹⁴ Betænkning om PET og FE side 320.

¹⁵ Retsplejelovens § 780, § 791a, § 793, § 799.

Regulering af PET og FE

PET opererer som udgangspunkt efter de samme regler, som det almindelige politi, når tjenesten skal foretage tvangsindgreb i retsplejelovens forstand, fx et indgreb i meddelelshemmeligheden. PET har dog nogle lempelser i forhold til retsplejeloven, herunder ift. at benytte agenter uden retskendelse¹⁶ og et lempet kriminalitetskrav¹⁷.

PETs virksomhed uden for retsplejeloven er delvist reguleret af PET-loven, som sætter rammerne for PETs behandling af personoplysninger, hvorefter PET bl.a. har en lavere tærskel for berettiget at kunne indsamle information og personoplysninger¹⁸.

De dele af PETs virksomhed, som ikke reguleres af enten retsplejeloven eller af PET-loven, er ulovreguleret. Disse dele er dog som hele PETs virksomhed dækket af de almindelige forvaltningsretlige retsgrundsætninger og principper¹⁹. PET er dog undtaget fra forvaltningslovens kapitel 4-6, databeskyttelsesreglerne og retshåndhævelsesloven. Bortset fra sager om administrative forhold, er PET undtaget fra reglerne om offentlighed i forvaltningen²⁰.

FE-loven fastsætter FEs opgaver og regler for tilvejebringelse, behandling og videregivelse af oplysninger. FE's virksomhed er særligt rettet mod forhold i udlandet og udlændinge. Det bevirker ligeledes, at retsplejelovens og straffelovens regler ikke finder anvendelse på FEs virksomhed.

FE's virksomhed er generelt omfattet af de almindelige forvaltningsretlige retsgrundsætninger og principper, der gælder hele den offentlige forvaltning.²¹ FE er dog ikke omfattet af forvaltningslovens kapitel 4-6 vedrørende parters aktindsigt, partshøring og begrundelse. FE er ligeledes undtaget fra offentlighedslovens regler (med undtagelse af § 13 vedrørende notatpligt) og fra databeskyttelsesreglerne.²² Herudover reguleres FEs virksomhed af ikke offentliggjorte interne retningslinjer.²³

¹⁶ Retsplejelovens § 754e.

¹⁷ Retsplejelovens § 781.

¹⁸ Se PET-lovens §§ 3, 4 og 5.

¹⁹ Princippet om saglig forvaltning betyder, at PET kun må inddrage saglige hensyn i behandlingen af sager, og proportionalitetsprincippet betyder, at PET ikke må anvende mere indgribende midler, hvis mindre indgribende midler er tilstrækkelige og en foranstaltning eller indgreb skal stå i rimeligt forhold til formålet.

²⁰ Se PET-lovens § 14.

²¹ Lovforslag nr. L163 af 27. februar 2013 om forslag til lov om Forsvarets Efterretningstjeneste, L 163, bemærkninger til lovforslaget, almindelige bemærkninger, s. 10.

²² FE-lovens § 11.

²³ Forsvarets Efterretningstjenestes beretning 2017-2018, s. 19.

<https://fe-ddis.dk/SiteCollectionDocuments/FE/Beretning/FE%20Beretning%202017-18.pdf>

Tilsynets opgaver og kompetencer

Tilsynet skal udøve sine funktioner uafhængigt²⁴. Tilsynets fem medlemmer udpeges af justitsministeren efter forhandling med forsvarsministeren. Formanden, der skal være landsdommer, udpeges efter indstilling fra præsidenterne for Østre Landsret og Vestre Landsret²⁵. Udpegning af medlemmerne af Tilsynet (med undtagelse af formanden) sker efter drøftelse med udvalget for forsvarrets og politiets efterretningstjenester (Kontroludvalget) - består af fem folketingsmedlemmer udpeget af de folketingsmedlemmer, som har sæde i Folketingets præsidium²⁶. Folketinget har således ikke retten til at vælge medlemmerne eller udøve direkte indflydelse på sammensætningen af Tilsynet.

Tilsynets opgave er at påse, at tjenesterne overholder reglerne om behandling af oplysninger i PET-loven og FE-loven.

Tilsynets opgave er at påse, at PET overholder reglerne i PET-loven om

- tilvejebringelse af oplysninger, jf. PET-lovens §§ 3 og 4.
- intern behandling af oplysninger, herunder slettefrister, jf. PET-lovens §§ 6a-9a.
- videregivelse af oplysninger, jf. PET-lovens § 10.
- reglerne om lovlig politisk virksomhed, jf. PET-lovens § 11.

Derudover varetager Tilsynet fysiske og juridiske personers adgang til indirekte indsigt, jf. PET-lovens kapitel 8.

Tilsynet påser at FE overholder reglerne i FE-loven om

- tilvejebringelse af oplysninger i forhold til i Danmark hjemmehørende personer, der opholder sig i udlandet, jf. FE-lovens § 3.
- intern behandling af personoplysninger, jf. FE-lovens kapitel 3.
- videregivelse af oplysninger, jf. FE-lovens § 7.
- lovlig politisk virksomhed, jf. FE-lovens § 8.

²⁴ PET-lovens § 17.

²⁵ PET-lovens § 16.

²⁶ Lovbekendtgørelse nr. 937 af 26. august 2014 om etablering af et udvalg om forsvarrets og politiets efterretningstjenester, § 1.

Tilsynet varetager derudover fysiske og juridiske personers adgang til indirekte indsigtret.

Tilsynets kontrol af fx PETs og FE's tilvejebringelse af oplysninger angår kun såkaldt indsamling²⁷ af oplysninger (umiddelbart tilgængelige oplysninger fra fx aviser og elektroniske medier) og indhentning²⁸ af oplysninger (oplysninger, som ikke er umiddelbart tilgængelige, men som kan skaffes ved henvendelse til tredjemand, fx en offentlig myndighed, forening, organisation, virksomhed eller en privat person).

Kontrollen i forhold til tjenesternes tilvejebringelse af oplysninger består alene i at vurdere, om kravet om, at oplysningen "kan have" betydning for tjenesternes virksomhed er opfyldt.

Tilsynet kontrollerer heller ikke PETs adgang til at indlede undersøgelser mod fysiske og juridiske personer, hvis undersøgelserne kan antages at have betydning for tjenestens virksomhed²⁹.

Tilsynet kontrollerer fx ikke PETs brug af agenter eller PETs tvangsindgreb i medfør af retsplejeloven. Begrundelsen for dette er, at domstolene fører kontrol med PETs tvangsindgreb, da PET – bortset fra agentvirksomhed – skal indhente en retskendelse på lige linje med det almindelige politi³⁰. Hvis Tilsynet i forbindelse med kontrollen bliver opmærksom på uregelmæssigheder, som falder uden for Tilsynets kompetence, kan Tilsynet rette henvendelse til rette myndighed og gøre opmærksom på forholdet. Forinden kan Tilsynet drøfte med PET om det kan afkræftes, at PET har handlet uden for sin kompetence.³¹ Med andre ord kan Tilsynet altså blive opmærksom på ulovligheder ved såkaldte tilfældighedsfund, men reaktionsmulighederne er begrænsede.

Tilsynet har adgang til at kræve enhver oplysning og alt materiale, der er af betydning for Tilsynets opgavevaretagelse, hos efterretningstjenesterne.³² Tilsynet kan også til enhver tid uden retskendelse få adgang til lokaler hos efterretningstjenesterne, som er relevante for behandlingen af oplysninger, som Tilsynet kontrollerer.³³

Herudover har Tilsynet mulighed for at afkræve at efterretningstjenesterne afgiver skriftlige udtalelser om faktiske og retlige forhold og Tilsynet kan anmode om, at en repræsentant fra den relevante efterretningstjeneste er tilstede med henblik på at redegøre for de behandlede sager.³⁴

²⁷ Lovforslag nr. L161 af 27. februar 2013, bemærkninger til lovforslaget, specielle bemærkninger til § 3.

²⁸ Lovforslag nr. L161 af 27. februar 2013, bemærkninger til lovforslaget, specielle bemærkninger til § 3.

²⁹ PET-lovens § 5.

³⁰ PET-lovens § 6.

³¹ Lovforslag nr. L161 af 27. februar 2013, bemærkninger til lovforslaget, almindelige bemærkninger afsnit 9.3.2.

³² PET-lovens § 20, stk. 1.

³³ PET-lovens § 20, stk. 2.

³⁴ PET-lovens § 20, stk. 3 og 4.

Tilsynet har mulighed for at afgive en udtalelse i form af en henstilling, kritik eller anden opfattelse over for efterretningstjenesterne.³⁵ En henstilling er ikke retligt bindende for efterretningstjenesterne.

Hvis en efterretningstjeneste "undtagelsesvist" beslutter ikke at følge en henstilling i en udtalelse fra Tilsynet, skal efterretningstjenesten underrette tilsynet og forelægge sagen for hhv. justitsministeren eller forsvarsministeren til afgørelse. Hvis regeringen vælger ikke at følge Tilsynets henstilling, skal Kontroludvalget underrettes og i denne forbindelse give en begrundet redegørelse for sine synspunkter.³⁶

Tilsynet kan underrette hhv. justitsministeren og forsvarsministeren om forhold, som den pågældende minister efter Tilsynets opfattelse bør have kendskab til.³⁷

Tilsynet afgiver en redegørelse til justitsministeren og forsvarsministeren om kontrollen med efterretningstjenesterne, og disse redegørelser offentliggøres.³⁸

Øvrig kontrol med efterretningstjenesterne

Ud over Tilsynet kontrolleres efterretningstjenesterne af regeringen/Justitsministeriet/Forsvarsministeriet i kraft af over-underordningsforholdet.³⁹

Herudover er efterretningstjenesterne undergivet en vis parlamentarisk kontrol.⁴⁰ Folketinget kan stille spørgsmål til justits- og forsvarsministeren i og uden for samråd, men har begrænset adgang til indsigt i efterretningstjenesternes virksomhed grundet karakteren af oplysningerne. Regeringen skal holde Udvalget for forsvar og politiets efterretningstjenester (Kontroludvalget) orienteret om tjenesternes virksomhed, ligesom Kontroludvalget har adgang til at bede om oplysninger, til at få besvaret spørgsmål på udvalgsmøder og få forelagt udkast til interne retningslinjer. Kontroludvalget består af 5 folketingsmedlemmer udpeget af de folketingspartier, som har sæde i Folketingets Præsidium. . Kontroludvalget er underlagt absolut tavshedspligt og har derfor begrænsede reaktionsmuligheder.⁴¹

Domstolenes forudgående kontrol ved godkendelser af tvangsindgreb i medfør af retsplejeloven er omfattende, men da der ikke offentliggøres statistik på omfanget af anmodninger om tvangsindgreb og på, hvor mange tvangsindgreb der godkendes/afslås af domstolene, kendes effekten ikke. Desuden kan fx PET- og FE-lovens vage og elastiske bestemmelser og

³⁵ Jf. PET-lovens § 19, stk. 1.

³⁶ Jf. PET-lovens § 19, stk. 3.

³⁷ Jf. PET-lovens § 19, stk. 2.

³⁸ Jf. PET-lovens § 22.

³⁹ Se Betænkning om PET og FE side 87-89.

⁴⁰ Se bl.a. Betænkning om PET og FE s. 410 ff.

⁴¹ Se lovbekendtgørelse nr. 937 af 26. august 2014 om etablering af et udvalg om forsvar og politiets efterretningstjenester.

karaktern/handlingsindholdet af de forbrydelser, der beskrives i straffelovens kapitel 12 og 13 gøre det svært for en domstol at efterprøve en vurdering af, om et indgreb fx er af afgørende betydning for efterforskningen af en sådan forbrydelse. Ligeledes er det i PET-kommissionens beretning anført, at PET kun vanskeligt i den præventive efterforskning vil kunne opfylde mistankekravet når tilladelser til tvangsindgreb søges indhentet.⁴²

Herudover er det kun i ganske få tilfælde, at fx PETs efterforskning fører til en straffesag, og hvor tvangsindgrebet underkastes en efterfølgende domstolsprøvelse, hvilket skal ses i forhold til det formodentligt relativt store antal tvangsindgreb, som foretages hvert år.

Senere lovændringer

Siden vedtagelsen af PET- og FE-loven i 2013 har der været flere ændringer til lovene, som i mindre grad har udvidet tjenesternes beføjelser, men der er ikke sket væsentlige ændringer i forhold til Tilsynets adgang til at kontrollere tjenesterne.

De forskellige ændringer er opsummeret i **Bilag**

Bilag 1: Oversigt over lovændringer. Det fremgår heraf, at der er indført en adgang til aktindsigt i PETs administrative sager i 2013, og at PET har fået hjemmel til at indhente oplysninger om besætning og passager på luftfartøjer (PNR-oplysninger - PET havde forud for hjemlen i forvejen indhentet disse oplysninger).

Herudover er PETs opgaver vedrørende organiseret kriminalitet i 2016 flyttet tilbage til Rigspolitiet.

Den mest væsentlige lovændring i PET-loven siden vedtagelsen er præciseringen af reglerne om PETs forpligtelse til at slette tilvejebragte oplysninger som trådte i kraft den 1. marts 2017. Tilsynet fandt i 2014 og 2015, at PET i et ikke ubetydeligt omfang opbevarede oplysninger, som det ikke længere var nødvendigt for tjenesten at opbevare. Tilsynet tilkendegav ligeledes over for PET, at Tilsynets opfattelse var, at lovgivningen medførte en pligt for PET til løbende af egen drift at gennemgå tjenestens sager og dokumenter m.v. med henblik på at vurdere, om oplysningerne fortsat var nødvendige for tjenestens opgavevaretagelse.

Ligeledes tilkendegav Tilsynet, at PET havde en pligt til at slette unødvendige oplysninger, uanset om oplysningerne indgik i dokumenter m.v. som var nødvendige for tjenestens opgavevaretagelse.

Det blev med lovændringen i 2016 præciseret, at PET ikke har en pligt til løbende af egen drift at gennemgå tjenestens oplysninger. Dog har PET pligt til at slette oplysninger, hvis PET i forbindelse med sine aktiviteter støder på oplysninger, som ikke længere er nødvendige, uanset at slettefristen ikke er udløbet.

⁴² http://jm.schultzboghandel.dk/upload/microsites/jm/ebooks/pet/pet_bind4/ber/kap07.html

Derudover blev det præciseret, at PET ikke har pligt til at slette unødvendige oplysninger, der indgår i dokumenter, hvor de øvrige oplysninger i dokumentet fortsat er nødvendige for tjenestens opgavevaretagelse.

For FE's vedkommende er præciseringen angående pligten til at slette oplysninger ligeledes indført. FE har ligeledes fået lovhjemmel til at indhente PNR-oplysninger. Derudover har FE fået en udvidet adgang til målrettet indhentning af oplysninger om danske personer, der opholder sig i udlandet, som ikke var mulig før begrundet i hensynet til at styrke FE's efterforskning i sager om såkaldte fremmedkrigere. Den nye bestemmelse blev inkluderet i Tilsynets kontrol.

Tilsynets kontrol de sidste fem år

Siden Tilsynets oprettelse i 2014 har det udgivet fem årsregørelser med hjemmel i PET-lovens § 22 om kontrollen med hhv. PET, FE og CFCS. Kontrollen har mestendels karakter af en stikprøvevis kontrol af de oplysninger, som PET opbevarer. Tilsynets konklusioner er gengivet i **Bilag 2: Tilsynets kontrol med PET og FE** og i det følgende gives en oversigt over de vigtigste områder som har givet anledning til kritik i løbet af de sidste fem år.

Manglende overholdelse af pligt til at slette oplysninger

I årene 2014-2016⁴³ viste Tilsynets stikprøver, at PET i betydeligt omfang opbevarede oplysninger, som ikke længere var nødvendig at opbevare. Forud for lovændringen om præciseringen af PETs pligt til at slette oplysninger, der trådte i kraft den 1. marts 2017, havde Tilsynet tilkendegivet overfor PET, at PET havde en pligt til løbende at gennemgå tjenestens sager og oplysninger med henblik på at tjekke om oplysningerne fortsat opfyldte behandlingsbetingelserne, eller i modsat fald slette oplysningerne. Med præciseringen blev det slået fast, at PET og FE ikke havde en pligt til løbende at gennemgå sager og oplysninger med henblik på at sikre, at behandlingsbetingelserne fortsat var opfyldt, men at tjenesterne har pligt til at slette unødvendige oplysninger, som de får kendskab til ved deres aktiviteter. Herudover skal de almindelige slettefrister fortsat overholdes.

I årene 2017-2018⁴⁴ fandt Tilsynet at PET opbevarede en ikke uvæsentlig mængde oplysninger, som ikke længere var nødvendige at opbevare, og som tjenesten derefter var forpligtet til at slette, efter at den var blevet gjort opmærksom på dette.

⁴³ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/05/Årsregørelse-om-kontrol-af-PET-i-2014.pdf> og https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2014/11/PET_2016.pdf og <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/06/PET2016.pdf>

⁴⁴ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/05/Redegørelse-om-PET-for-2017-web-version.pdf> og https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/07/PET_2018.pdf

I forbindelse med Tilsynets kontrol med PET fandt man i 2018⁴⁵ en database uden slettefrist, der har eksisteret siden 2012, som Tilsynet ikke var underrettet om.

Tilsynet fandt i 2014-2015 og i 2017-2018 eksempler på, at PET ikke havde overholdt slettefrister.

Ligeledes har Tilsynet i flere tilfælde fundet eksempler på, at FE opbevarede unødvendige oplysninger i årene 2014-2018⁴⁶.

Ulovlige søgninger i rådata

Tilsynet fandt i 2018⁴⁷, at der var opstået en ulovlig praksis, hvor PET foretog søgninger i FEs rådata uden at indhente retskendelser som påkrævet. PET og FE har siden juli 2018 indstillet denne praksis og følger nu Tilsynets fortolkning af loven.

Hvad angår FE har Tilsynet de sidste fire år ved stikprøvekontrol konstateret, at der foretages uberettigede søgninger i deres rådata, så man har søgt på trods af, at resultatet måtte forventes at give oplysninger om personer som er hjemmehørende i Danmark, uden at indhente retskendelse først (2015⁴⁸, 2016⁴⁹, 2017⁵⁰, 2018⁵¹). Det var Tilsynets vurdering, at disse uberettigede søgninger har været foretaget uagtsomt, men der er tale om en gentagen fejltagelse, og ved den seneste redegørelse var 13 procent af de udtrukne søgninger uberettigede.

FE's overholdelse af indgreb i meddelelshemmeligheden

I 2016⁵² fandt Tilsynet, at FE i 11 procent af tilfældene ikke havde overholdt de tidsmæssige begrænsninger i retskendelserne ved søgning i rådata. Dette tal var 20 procent i 2017⁵³ imens FE i 2018⁵⁴ i ét tilfælde ikke havde informeret en udenlandsk samarbejdspartner rettidigt om, at en retskendelse var udløbet.

⁴⁵ https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/07/PET_2018.pdf

⁴⁶ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/05/%C3%85rsredege%C3%B8relse-om-kontrol-af-FE-i-2014.pdf>, https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2014/11/FE_2016.pdf, https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/06/FE2017_web2.pdf, <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/05/Redeg%C3%B8relse-om-FE-for-2017-web-version.pdf> og https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/07/FE_2018.pdf.

⁴⁷ https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/07/PET_2018.pdf

⁴⁸ https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2014/11/FE_2016.pdf

⁴⁹ https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/06/FE2017_web2.pdf

⁵⁰ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/05/Redeg%C3%B8relse-om-FE-for-2017-web-version.pdf>

⁵¹ https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/07/FE_2018.pdf

⁵² https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/06/FE2017_web2.pdf

⁵³ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/05/Redeg%C3%B8relse-om-FE-for-2017-web-version.pdf>

⁵⁴ https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/07/FE_2018.pdf

Vildledende og mangelfuld oplysning af Tilsynet

I 2018⁵⁵ fandt Tilsynet, at FE havde givet Tilsynet mangelfulde eller vildledende oplysninger om et af deres indhentningssystemer. Dette indhentningssystem ville have været af væsentlig betydning for Tilsynets tilrettelæggelse af kontrollen.

Uberettiget behandling af oplysninger – indirekte indsigtssystem

Fysiske personer har ikke ret til indsigt i oplysninger, som PET eller FE behandler, men kan anmode Tilsynet om at undersøge, om efterretningstjenesterne uberettiget behandlet oplysninger om den pågældende.

I årene 2014-2017 modtog Tilsynet under 20 anmodninger om indsigt rettet til PET og under 11 anmodninger rettet til FE. Kun i 2014 blev det i to tilfælde fundet, at PET uberettiget havde behandlet oplysninger. I 2018 steg antallet af anmodninger til 152 rettet til PET og 125 rettet til FE. I otte tilfælde havde PET uberettiget behandlet oplysninger og i fem tilfælde havde FE uberettiget behandlet oplysninger.

PET's sikkerhedsgodkendelser

I 2016 og 2017 fandt Tilsynet, at status for sikkerhedsgodkendelsen af 15 procent af de udtrukne personer, burde have været berigtiget/ajourført. I 2017 fandt Tilsynet, at der burde være slettet oplysninger om to personer, som indgik i en stikprøve med personer, der havde fået inddraget deres sikkerhedsgodkendelse.

Mangelfuld informationssikkerhed

I 2015 kontrollerede Tilsynet om PET opbevarede oplysninger tilstrækkeligt sikkert. Informationssikkerhed skal blandt andet sikre, at oplysninger ikke kan komme uvedkommende til kendskab, fortabes eller forringes eller tilintetgøres ulovligt eller hændeligt. I halvdelen af de kontrollerede områder fandt Tilsynet, at PET ikke levede op til de internationale standarder for informationssikkerhed⁵⁶. På denne baggrund stillede Tilsynet forslag til afhjælpning, blandt andet implementering af den internationale standard.

I 2016 fandt Tilsynet, at PET fortsat ikke fuldt ud levede op til persondatalovgivningens krav om sikkerhedsforanstaltninger for behandling af oplysninger og den internationale standard.

PET har siden 2015 løbende orienteret Tilsynet om implementeringen af standarden. I 2017 var standarden fortsat ikke fuldt ud implementeret, og Tilsynet gav på denne baggrund yderligere forslag til afhjælpning af risici.

⁵⁵ https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/07/FE_2018.pdf

⁵⁶ Annex A i ISO 27001:2013.

I forhold til vurderingen af hvorvidt Tilsynets rolle lægger forhindringer i vejen for tjenesternes arbejde kan det fremhæves, at cheferne for PET og FE har udtalt, at de tager kritikken fra Tilsynet "meget alvorligt", ligesom chefen for FE i 2019 udtalte, at han lagde vægt på et "velfungerende og effektivt tilsyn".⁵⁷ På den baggrund synes der ikke umiddelbart at være holdepunkter for at Tilsynet lægger hindringer i vejen for tjenesternes arbejde.

Kontrol med efterretningstjenesterne i udlandet

Det er kendetegnende at en række demokratiske lande – herunder Norge og Sverige – har tilsynsorganer med langt mere omfattende kompetencer end Tilsynets. Norges ikke-parlamentariske kontrolorgan (EOS-udvalget) fører tilsyn med alle norske myndigheder, der beskæftiger sig med efterretnings- og overvågningsaktiviteter og sikkerhedsvirksomhed. EOS-udvalgets formål er at påse, at tjenesterne ikke bryder reglerne, benytter uproportionale midler og at menneskerettighederne overholdes. EOS-udvalget kontrollerer i praksis både behandlingen af personoplysninger, tvangsindgreb og tilsyn med at borgeres retssikkerhed og individuelle rettigheder respekteres.⁵⁸

Medlemmerne er udpeget af Stortinget, og udfører undersøgelser af egen drift eller på baggrund af klager. EOS-udvalget har ingen påbudskompetence overfor efterretningstjenesterne, men kan give anbefalinger og henstillinger til tjenesterne, og kan også informere Stortinget om forhold, det finder relevante for en eventuel lov- eller praksisændring. Desuden afgiver EOS meget udførlige Årsmeldinger, med beskrivelse af konkrete sager og forhold, der er blevet påtalt, og kritik af brugen af tvangsindgreb. EOS har langt videre adgang til undersøgelser, hvor de kan indkalde og afhøre vidner, både medarbejdere fra efterretningstjenesterne, eksterne eksperter og klagerne selv. EOS har også ubegrænset adgang til oplysninger. Hvis EOS vurderer, at der er tungtvejende hensyn til, at Stortinget får besked om en bestemt hændelse/klage eller arbejdsgang har EOS-udvalget adgang til at give Stortinget besked.

EOS-Utvalgets kontrol har bl.a. fundet ulovlige rumaflytninger, misbrug af adgang til aflytning i hastesager, manglende efterprøvelse i sager om aflytning,⁵⁹ deltagelse i ransagelse uden særskilt kendelse,⁶⁰ ulovlig indhentning af chatlog,⁶¹ samt flere tilfælde, hvor tidsrammerne for en retskendelse ikke er overholdt.⁶²

⁵⁷

<https://www.pet.dk/Nyheder/2019/Tilsynet%20med%20Efterretningstjenesternes%20aarsredegørelse%20for%202018%20vedroerende%20PET.aspx> <https://fe-ddis.dk/Nyheder/nyhedsarkiv/Pages/Tilsynet-med-Efterretningstjenesternes-aarsredegørelser-2018.aspx>

⁵⁸ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-02-03-7>

⁵⁹ https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/åm_2010.pdf, s. 15

⁶⁰ https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/eos_rsmelding_2015.pdf, s. 16

⁶¹ https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/eos_a_rsmelding_2018_netok.pdf, s. 10.

⁶² https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/2017_eos_annual_report.pdf, s. 9

I Sverige fører Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten (SAKINT) et tilsvarende bredt tilsyn med de svenske efterretningstjenester, og rammerne for SAKINTs tilsyn er fastlagt i lov om tilsyn over visse kriminalitetsbekæmpende virksomheder.

SAKINT fører tilsyn med kriminalitetsbekæmpende myndigheder, herunder det svenske politi og "Säkerhetspolisen" (svensk PET, kaldet SAPO). SAKINT fører tilsyn med myndighedernes anvendelse af hemmelige tvangsmidler, beskyttelsesidentiteter og sammenhængende virksomhed. Derudover føres tilsyn med behandling af personoplysninger.⁶³ Det svenske tilsyn har bl.a. fundet ulovlig overvågning af elektronisk kommunikation⁶⁴ og ulovlig rumaflytning.⁶⁵

I det hele taget blegner den danske kontrol sammenlignet med andre europæiske lande. Europa-Parlamentet udgav i 2011 en rapport⁶⁶ der sammenlignede tilsyn med efterretningstjenesterne i forskellige EU-lande. På daværende tidspunkt bestod det ikke parlamentariske tilsyn af Wamberg-udvalget, som i sammenligning med de andre europæiske landes tilsyn, suverænt var det tilsyn, der fører tilsyn med det smalleste område,⁶⁷ og havde færrest metoder og reaktionsmuligheder til deres rådighed.⁶⁸ Selvom Tilsynet har budt på forbedringer ift. et bredere opgaveområde ved at påse "behandling" af personoplysninger, er opgaveområdet stadig påfaldende smalt ifht. andre lande, fx Belgien, Tyskland og Holland, samt altså Sverige og Norge.⁶⁹

Menneskeretlige krav til tilstrækkelig kontrol med efterretningstjenesterne

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i en række domme⁷⁰ om indgreb i retten til privatliv som beskyttet i den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 udtalt sig om nødvendigheden af kontrol med efterretningsvirksomhed, som en del af nødvendigheds/proportionalitetskravet og hjemmelskravet. Hemmelig overvågning af borgere kan

⁶³ <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2007980-om-tillsyn-over-viss-sfs-2007-980>

⁶⁴ <https://www.sakint.se/wp-content/uploads/2018/06/SIN-aarsredovisning-2014.pdf>, s. 13 og <https://www.sakint.se/wp-content/uploads/2018/06/SIN-aarsredovisning-2016-Beslutad.pdf>, s. 13, <https://www.sakint.se/wp-content/uploads/2018/06/SIN-aarsredovisning-2015-beslutad-160217.pdf>, s. 14.

⁶⁵ <https://www.sakint.se/wp-content/uploads/2018/06/SIN-aarsredovisning-2017-Beslutad-20180220.pdf>, s. 11.

⁶⁶ Parliamentary Oversight of Security and Intelligence Agencies in the European Union - <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201109/20110927ATT27674/20110927ATT27674EN.pdf>

⁶⁷ Ibid s.115

⁶⁸ Ibid s.134.

⁶⁹ Ibid skemaerne på s.115-116.

⁷⁰ Klass og andre mod Tyskland, Leander mod Sverige, dom af 26. marts 1987, app. No. 9248/81, Weber og Saravia mod Tyskland, dom af 29. juni 2006, app. No. 54934/00 (adm.), Kennedy mod Storbritannien, Ekimdzhev mod Bulgarien, app. No. 62540/00, Uzun, Sefilyan mod Armenia, dom af 2. oktober 2012, app. No. 22491/08.

være foreneligt med konventionen, hvis det er strengt nødvendigt for at beskytte de demokratiske institutioner.⁷¹

En national lov som tillader hemmelig overvågning skal være klar og præcis og sætte begrænsninger for efterretningstjenesternes beføjelser, fx fastsættelse af betingelser, der skal være opfyldt, hvilken slags information, der må indsamles, og hvor lang tid informationen må opbevares.⁷²

Et system, der tillader hemmelig overvågning begrundet i hensynet til statens sikkerhed, nødvendiggør tilstrækkelige og effektive retssikkerhedsgarantier som sikrer mod misbrug.⁷³ Disse retssikkerhedsgarantier afhænger af typen af overvågning, og af hvilke myndigheder der har adgang til at foretage indgrebet og hvilke retsgarantier der stilles i den nationale lovgivning.⁷⁴

I *Ekimdzhev v. Bulgarien*⁷⁵ er et eksempel på, at retssikkerhedsgarantierne ikke var tilstrækkelige. Her fandt EMD, at den forudgående kontrol med overvågningen var tilstrækkelig, men det efterfølgende tilsyn var ikke. Den bulgarske lov om overvågning gav ikke mulighed for et løbende tilsyn af en uafhængig myndighed som kunne kontrollere om efterretningstjenesterne overholdt tilladelserne til overvågningen, om de sandfærdigt registrerede den originale data, eller om data blev slettet efter reglerne, idet kontrollen blev udført af det bulgarske indenrigsministerium.

Et andet eksempel er *Big Brother Watch* og andre mod Storbritannien fra 13. september 2018, hvor EMD tog stilling til lovligheden af Storbritanniens hemmelige masseovervågningssystemer, som Edward Snowden havde afsløret eksistensen af. Overvågningssystemerne gjorde det muligt for de engelske efterretningstjenester at overvåge al internettrafik, opretholde et web-browsing katalog med profiler af alle synlige brugere af internettet og et arkiv med over en milliard logninger af internethistorikker, mail- og beskedoptegnelser, søgehistorikker og social medie aktivitet.⁷⁶

Domstolen udtalte i den forbindelse, at der var mangel på kontrol og utilstrækkelige robuste retssikkerhedsgarantier mod misbrug.⁷⁷ Masseovervågningssystemet var derfor i strid med artikel 8, da indgrebet ikke var i overensstemmelse med hjemmelskravet og nødvendighedskravet.

⁷¹ *Rotaru mod Rumænien*, dom af 4. maj 2005, § 47, app. No. 28341/94 og *Segerstedt-Wiberg m. fl. Mod Sverige*, dom af 6. juni 2006.

⁷² *Rotaru mod Rumænien*, dom af 4. maj 2005, app. No. 28341/94, §§ 55-57.

⁷³ *Rotaru mod Rumænien*, dom af 4. maj 2005, app. No. 28341/94, § 59.

⁷⁴ *Klass mod andre*, dom af 6. september 1978, app. No. 9248/81, §§ 49-50.

⁷⁵ *Ekimdzhev v. Bulgarien*, dom af 28. juni 2007, app. no. 62540/00.

⁷⁶ *Big Brother Watch mod Storbritannien*, dom af 13. September 2018, applications nos. [58170/13](#), [62322/14](#) and [24960/15](#), § 356.

⁷⁷ *Big Brother Watch mod Storbritannien*, dom af 13. September 2018, §§ 387 og 347. Citat: "first, the lack of oversight of the entire selection process, including the selection of bearers for interception, the selectors and search criteria for filtering intercepted communications, and the selection of material for examination by an analyst; and secondly, the absence of any real safeguards applicable to the selection of related communications data for examination."

Også en rapport⁷⁸ fra Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) peger i sine anbefalinger på, at et uafhængigt tilsyn bør have en tilsynsramme, som afspejler efterretningstjenesternes beføjelser og kapacitet.

Anbefalinger

På baggrund af den nuværende kontrol med efterretningstjenesterne, Tilsynets kritik igennem de sidste fem år og erfaringer fra sammenlignelige lande som Norge og Sverige, foreslås i det følgende en række tiltag, som vil forbedre borgernes retssikkerhed.

1. Kontrolmuligheder

Anbefaling: Tilsynet bør føre et bredere retligt tilsyn med PETs virksomhed og dens lovlighed i almindelighed. Det udvidede retlige tilsyn bør omfatte PETs undersøgelses- og efterforskningsaktiviteter, herunder tvangsindgreb og PETs brug af agenter. Tilsynet bør af egen drift føre jævnlige tilsyn med omfanget af tvangsindgreb, i hvilket omfang disse indgreb sker på baggrund af forudgående eller efterfølgende retskendelser, og hvor tit der sker efterfølgende domfældelse.

Selvom oprettelsen af Tilsynet i 2014 har forbedret kontrollen med efterretningstjenesterne, indtager Tilsynet i hovedsagen en rolle som Datatilsyn overfor efterretningstjenesterne og fører kun kontrol med en meget begrænset del af tjenesternes virksomhed.

På trods af, at Tilsynet via stikprøver kontrollerer meget elastiske bestemmelser, så som fx om en oplysning "kan have"⁷⁹ eller "må antages"⁸⁰ at have betydning for tjenesternes opgavevaretagelse, har Tilsynet alligevel fundet problemer med pligten til at slette oplysninger, ulovlige søgninger i rådata, og ajourføring af sikkerhedsgodkendelser m.v. Herudover det siden 2015 været klart, at PET ikke lever op til de internationale standarder for informationssikkerhed, som blandt andet skal sikre, at PETs indsamlede oplysninger ikke kan komme i uvedkommende hænder, og at data ikke ulovligt eller hændeligt kan slettes eller forringes. I 2018 var der fortsat ikke fuldt ud rettet op på informationssikkerheden, hvilket ikke er betryggende set i forhold til PETs meget brede adgang til at indhente og indsamle oplysninger. Vigtigheden af informationssikkerhed understreges bl.a. af

⁷⁸ Efterretningstjenesternes overvågning: garantier i forbindelse med grundlæggende rettigheder og retsmidler i Den Europæiske Union – bind II, side 9 (anbefaling nr. 3) - https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-surveillance-intelligence-services-vol-2-summary_da.pdf

⁷⁹ Jf. PET og FE-lovens § 3.

⁸⁰ Jf. PET-lovens § 4 og

teledataskandalen hvor politi- og anklagemyndigheden brugte fejlbehæftede data i straffesager, og Tibetsagen, hvor data om offentlige myndigheders handlemåde ikke kunne fremfindes.

Tilsynets fund illustrerer værdien af en kontrol med tjenesterne, som medvirker til, at de foretager en lovlige og sikker behandling af oplysninger til gavn for borgernes retssikkerhed. Et bredere kontrolområde vil således beskytte borgernes retssikkerhed yderligere.

I udlandet har uafhængige tilsyn i bl.a. Norge og Sverige - med bredere kompetencer - fundet overtrædelser i forhold til anvendelsen af tvangsindgreb og ulovlig overvågning. Det kan derfor ikke udelukkes, at lignende forhold kan forekomme i de danske efterretningstjenester på grund af utilstrækkelig kontrol.

Bred kontrol af PETs virksomhed

I lyset af Tilsynets fund og erfaringerne fra udenlandske kontrolorganer, anbefales det derfor at Tilsynet fremover skal kunne føre et bredere retligt tilsyn med PETs virksomhed og dens lovlighed i almindelighed. Det bredere tilsyn bør omfatte PETs undersøgelses- og efterforskningsaktiviteter, herunder tvangsindgreb og PETs brug af agenter.

Den del af PETs efterforskning som reguleres af retsplejeloven, finder sted fra det stadie, hvor der iværksættes efterforskning⁸¹, frem til mere indgribende skridt så som sigtelse⁸², anholdelse⁸³ og varetægtsfængsling⁸⁴ og andre tvangsindgreb, herunder indgreb i meddelelshemmeligheden. I visse tilfælde kan PET dog vælge at foretage efterforskning efter reglerne i PET-loven, undtagen når det kommer til sigtelser og tvangsindgreb (herunder varetægtsfængsling).

Retsplejeloven indeholder en række retssikkerhedsgarantier for borgeren, som f.eks. en varetægtsfængslets krav på at blive fremstillet for en dommer inden for 24 timer eller en sigtets rettighed til en forsvarer⁸⁵ og adgang til aktindsigt⁸⁶ og kontradiktion⁸⁷ (ret til at udtale sig om og imod alt det materiale, der fremkommer under efterforskningen og domsforhandlingen).

Det anbefales, at et bredere tilsyn også kontrollerer, om PET (og hvis relevant FE) overholder disse beskyttelsesbestemmelser, der følger af retsplejeloven under efterforskning og operationer, herunder om PET i alle tilfælde skelner tilstrækkeligt skarpt imellem, hvornår tjenesten skal foretage deres efterforskning i overensstemmelse med hhv. retsplejeloven og PET-loven.

⁸¹ Retsplejelovens § 742, stk. 2.

⁸² Retsplejelovens kapitel 66.

⁸³ Retsplejelovens kapitel 69.

⁸⁴ Retsplejelovens kapitel 70.

⁸⁵ Retsplejelovens § 730.

⁸⁶ Retsplejelovens § 745.

⁸⁷ Retsplejelovens §§ 738, stk. 1, 764, stk. 2, 769, stk. 1, 870, stk. 2, 872, stk. 1, 882, 2. pkt., 906, stk. 1.

Tvangsindgreb

Det anbefales tillige, at tvangsindgreb som ligeledes er reguleret i retsplejeloven kontrolleres af Tilsynet. Begrundelsen for, at Tilsynet kun fører kontrol med behandling af personoplysninger og ikke med tvangsindgreb, er, at hovedparten af tjenesternes tvangsindgreb kontrolleres af domstolene, ved indhentelse af en retskendelse. Dermed skal disse tvangsindgreb godkendes af en domstol og leve op til særlige kriterier.

For det første kan der stilles spørgsmålstegn ved, om denne domstolskontrol er tilstrækkelig. Det er svært at forestille sig, at en dommer vil give afslag på et tvangsindgreb, hvis det efter tjenesternes vurdering er nødvendigt for efterforskningen af en sag, hvor der er mistanke om fx terrorisme.

For det andet er det uvist, hvordan det sikres, at tjenesterne holder sig inden for rammerne af en retskendelse, efter at den er opnået, da den vil indeholde en specificering af, hvilke indgreb, der må foretages og inden for hvilket tidsrum. Det følger af forarbejderne til PET-loven, at Tilsynet kan gøre de relevante myndigheder opmærksomme på brud på retskendelser.⁸⁸ Kun i forbindelse med overholdelsen af FE's målrettede indhentning af oplysninger i henhold til FE-lovens § 3, indgår indgreb i meddelelshemmeligheden via retskendelser, og her har Tilsynet fundet, at tidsrammerne for retskendelsen i flere tilfælde ikke var overholdt. Men da det ikke generelt er en del af Tilsynets opgave at føre tilsyn med tvangsindgreb, vil det i hovedsagen være tale om tilfældighedsfund, hvis Tilsynet støder på overtrædelser.

I kraft af PETs formål, som i høj grad er at forhindre og forebygge fx terror m.v., vil der være en risiko for, at der foretages tvangsindgreb overfor personer, der ikke er involveret i forbrydelser. Da det er meget få af PETs efterforskninger, der ender med tiltale, vil domstolene meget sjældent kunne foretage en efterfølgende legalitetskontrol af tvangsindgrebet. Selvom kravet om retskendelse derfor udgør en vigtig retssikkerhedsgaranti i forhold til PETs tvangsindgreb gør ovennævnte særlige forhold det relevant og nødvendigt med yderligere kontrol.

Yderligere kontrol blandt andet i form af et løbende tilsyn med efterretningstjenesternes brug af tvangsindgreb, vil også kunne sikre, at retskendelser som hovedregel indhentes forudgående, og at der ikke udvikler sig en tendens til, at retskendelser indhentes efter at tvangsindgrebet er foretaget.

Ud over kontrol af i hvor stort omfang PET anvender tvangsindgreb uden forudgående retskendelser bør det evalueres, hvilke efterforskningsmæssige resultater (f.eks. domfældelse), som tvangsindgrebene har opnået, for at sikre at PETs anvendelse af tvangsindgreb er proportionel. Som nævnt ovenfor har både Norge og Sverige et langt bredere tilsyn med deres respektive efterretningstjenester, der også omfatter tvangsindgreb, ligesom den norske og svenske tilsyn i flere konkrete sager har konstateret lovbrud ifm. tvangsindgreb. Domstolenes forhåndsgodkendelse er derfor ikke nødvendigvis en garanti for, at tvangsindgreb sker lovligt. Et løbende tilsyn med omfanget af tvangsindgreb vil sikre, at PET konstant ajourfører informationer om

⁸⁸ 2012/1 LSF 161, almindelige bemærkninger afsnit 9.3.2.

baggrunden for, antallet af og personer omfattet af tvangsindgreb. PET skal til enhver tid kunne redegøre for berettigelsen af hvert enkelt tvangsindgreb.

Det anbefales derfor, at Tilsynet gives en bredere mulighed for at kontrollere PET og FEs virksomhed, herunder brug af tvangsindgreb, og at resultaterne af det jævnlige tilsyn skal fremgå af den årlige redegørelse, som Tilsynet skal forelægge for Kontroludvalget i henhold til Kontroludvalgsloven⁸⁹ eller i den redegørelse om tvangsindgreb, som regeringen skal aflægge i henhold til kontroludvalgsloven.⁹⁰

En bredere kontrol vil også sikre, at Danmark overholder kravene om nødvendighed, proportionalitet og en klar hjemmel, som er betingelser for lovlige indgreb i retten til privatliv, som fastsat i EMD's praksis, som beskrevet overfor.

Agenter

Herudover er PETs brug af agenter ikke underlagt kontrol, da PET i modsætning til det almindelige politi kan benytte agenter uden forudgående retskendelse, og alene er reguleret af ⁹¹ ikke-offentliggjorte retningslinjer om brug af kilder, baseret på Rigsadvokatens meddelelse nr. 2/2005 om retningslinjer vedrørende meddelere,⁹² samt forvaltningsretlige grundsætninger og relevant retspraksis.⁹³

Lignende sager kendes ikke i Danmark, men der er set eksempler, hvor man har brugt politiagenter i sager om våbenbesiddelse, hæleri⁹⁴ og terrorisme.⁹⁵ I begge sager har Højesteret vurderet, at der var tale om lovlig agentvirksomhed. At agentvirksomheden i disse sager var lovlig, ændrer ikke på, at FE og PET formentligt foretager en række agentaktioner i sager, hvor der aldrig rejses tiltale og der således ikke foretages en legalitetskontrol.

Når det tages i betragtning, hvor indgribende et redskab som agentvirksomhed kan være i retten til privatliv m.v. er det kritisabelt, at PETs brug af disse ikke kontrolleres.

Grunden til, at PETs agentvirksomhed er undtaget fra retsplejelovens regler, er begrundet i PETs virksomheds særlige karakter.⁹⁶ Tilsynet i lande som Sverige og Norge har et langt bredere kontrolområde, og denne kontrol er tilsyneladende ikke en hindring for tjenesternes effektivitet. Sverige og Norge er lande, som Danmark sammenligner sig med, både retligt og kulturelt, og derfor

⁸⁹ § 2, stk. 2 i lovbekendtgørelse nr. 937 af 26. august 2014 om etablering af et udvalg om forsvarrets og politiets efterretningstjenester.

⁹⁰ § 2, stk. 6 i lovbekendtgørelse nr. 937 af 26. august 2014 om etablering af et udvalg om forsvarrets og politiets efterretningstjenester.

⁹¹ Retsplejelovens § 754e

⁹² LFF2012-2013-1-161 (PET-lovforslaget)

⁹³ Højesteret har i UfR.2008.1587 udtalt, at PETs anvendelse af agenter skal overholde mistankekravet (fornøden mistanke) og provokationsforbuddet (at anvendelsen ikke bevirker en forøgelse af lovovertrædelsens omfang eller grovhed), som er lovfæstet for det almindelige politis anvendelse af agenter.

⁹⁴ U.2014.1080 H

⁹⁵ U.2008.1587 H

⁹⁶ Lovforslag nr. L161 af 27. februar 2013, bemærkninger til lovforslaget, almindelige bemærkninger, s. 24.

bør tjenesternes særlige karakter og det underliggende hensyn til effektivitet ikke være nogen begrundelse for, at agentvirksomhed ikke underlægges kontrol.

Reaktionsmuligheder

Hvis Tilsynet finder overtrædelser i medfør af et bredere kontrolområde, anbefales det, at Tilsynet i tråd med gældende ret skal kunne informere Kontroludvalget om tilfælde, hvor Tilsynets henstillinger ikke er blevet fulgt, og at Tilsynet skal kunne medtage det i årsredegørelserne.

I visse tilfælde vil det dog af hensyn til statens sikkerhed ikke være muligt at offentliggøre manglende efterlevelse af henstillinger i offentliggjorte redegørelser, eller oplysningerne herom vil være stærkt begrænsede. I sådanne tilfælde kan Tilsynet kun underrette Kontroludvalget og regeringen om den manglende efterlevelse.

Det anbefales derfor, at Tilsynet og Kontroludvalget, hvis der er enighed mellem disse, får mulighed for at oplyse Folketinget om tilfælde hvor PET og regeringen ikke har fulgt Tilsynets henstillinger, hvis det ikke kan indgå i offentliggjorte redegørelser.

2. Offentliggørelse af tilsyn

Anbefaling: Tilsynets årlige redegørelse skal indeholde en redegørelse om tvangsindgreb, og forhold som Tilsynet måtte finde retssikkerhedsmæssigt kritisable.

I dag skal regeringen underrette Kontroludvalget en gang årligt om tilfælde, hvor PET har foretaget tvangsindgreb, som domstolene ikke har godkendt, og hvor Justitsministeriet er blevet underrettet.

Det anbefales, informationer om tjenesternes brug af tvangsindgreb inkluderes i Tilsynets årlige og offentliggjorte redegørelse om kontrollen. Disse informationer bør som udgangspunkt inkludere en redegørelse over antallet af foretagne tvangsindgreb, efterfølgende domfældelser og i hvilket omfang, disse sker på baggrund af forudgående eller efterfølgende retskendelser. Redegørelsen bør ligeledes inkludere forhold, som Tilsynet finder retssikkerhedsmæssigt kritisable.

Dette vil svare til de redegørelser, der afgives af det svenske og norske tilsyn.

3. Adgang til oplysninger

Anbefaling: Tilsynet bør få adgang til at indkalde ansatte hos PET og regeringsmedlemmer til at afgive vidneudsagn.

I dag kan Tilsynet bede om, at en repræsentant fra PET/FE er tilstede med henblik på at redegøre for de behandlede sager, når Tilsynet er hos inspektion hos PET eller FE. Derudover kan Tilsynet bede om tjenesternes stillingtagen til bestemte juridiske temaer eller en redegørelse for en bestemt praksis og den bagvedliggende retsopfattelse.⁹⁷

Til sammenligning kan det norske tilsyn indkalde i) ansatte i tjenesterne, ii) andre ansatte i den offentlige administration, iii) private personer til at give mundtligt bevis.⁹⁸ Det har desuden retten til at indkalde eksperter og en bred ret til at inspicere arkiver, registre og lokaler.

Det anbefales, at Tilsynet i lighed hermed får adgang til at indhente vidneudsagn fra ansatte hos tjenesterne og fra regeringen. Denne kontrol må antages at have en præventiv effekt i forhold til risikoen for, at enkelte medarbejdere i efterretningstjenesterne overskrider deres beføjelser.

4. Uafhængighed

Anbefaling: Folketinget bør udpege flertallet af Tilsynets medlemmer.

I dag udpeges Tilsynets medlemmer af regeringen uden direkte inddragelse af Folketinget.⁹⁹ Dette svækker Tilsynets formelle uafhængighed. Det er endvidere betænkeligt, at det er de samme ministre, der er ansvarlige for FE og PETs virksomhed, som har kompetence til at vælge Tilsynets medlemmer.

Det anbefales derfor, at medlemmerne af Tilsynet vælges af Folketinget, i lighed med Folketingets Ombudsmand. Alternativt kunne medlemmerne nomineres af regeringen og udpeges endeligt af et kvalificeret flertal i Folketinget.

I Norge og Sverige bliver medlemmerne af tilsynsorganerne udvalgt parlamentarisk¹⁰⁰, hvilket giver tilsynene en høj grad af demokratisk legitimitet.

5. Ressourcer

⁹⁷ PET-lovens § 20 og FE-lovens § 17.

⁹⁸ EOS-loven § 9.

⁹⁹ Udpegningen af de fem medlemmer af Tilsynet foretages af justitsministeren efter forhandling med forsvarsministeren. Udvælgelsen sker endvidere efter drøftelse med Kontroludvalget.

¹⁰⁰ <https://eos-utvalget.no/hjem/om-eos/hvem-er-vi/> og <https://www.sakint.se/om-oss/ledamoter/>

Anbefaling: Tilsynet bør tildeles tilstrækkelige ressourcer til at udføre effektivt tilsyn med efterretningstjenesterne.

I lovforslaget til PET-loven fremgik det, at Tilsynet efter et skøn ville komme til at medføre en engangsudgift på kr. 2,5 mio. i 2013 samt herefter kr. 5 mio. årligt fra 2014 og frem.

Tilsynet består af fem medlemmer, som bistås af et sekretariat. Som det fremgår af Bilag 3: Udvikling i Tilsynets ressourcer **og mandskab**, bestod Tilsynets sekretariat i 2014 af 2,8 årsværk, som i 2018 var steget til 9 årsværk. Tilsynets bevillinger er steget fra 6,7 mio. kr. i 2014 til 8,4 mio. kr. i 2018.

Tilsynets ressourcer skal holdes ses i sammenhæng med størrelsen af de myndigheder, der skal kontrolleres. Antallet af ansatte i PET og FE (herunder CFCS) offentliggøres ikke, men ifølge PETs egne oplysninger bestod tjenesten i 2010 af 780 medarbejdere (og dette tal er formentlig steget) imens antallet af FE's medarbejder formentlig oversteg 600 i 2017.¹⁰¹

Efterretningstjenesternes bevillinger er også steget betragteligt i de sidste fem år. PETs og FE's bevillinger er steget med hhv. 58 % og 44 % fra 2014 til 2019.¹⁰²

Til sammenligning har det norske tilsyn syv medlemmer og et sekretariat på 14 medarbejdere.¹⁰³ Forskellen kan forklares med, at det norske tilsyn har langt videre kontrolbeføjelser og således har behov for flere ressourcer, det må således også følge, at hvis Danmark ønsker at føre tilstrækkeligt tilsyn med de danske efterretningstjenester, så må der også sættes flere ressourcer af til arbejdet.

Det anbefales derfor, at Tilsynet tildeles flere ressourcer for at sikre en betryggende kontrol.

6. Breder adgang til at udtale sig

Anbefaling: Tilsynet bør have en bredere adgang til at udtale sig om tjenesterne.

I dag kan Tilsynet kun udtale sig om, hvorvidt tjenesterne overholder reglerne om behandling af personoplysninger. Tilsynet kan ikke at udtale sig om, hvorvidt PET udfører sine opgaver på en hensigtsmæssig måde. Tilsynet kan heller ikke tage stilling til, om der bør rettes kritik eller et retligt ansvar imod den enkelte medarbejder for forsømmelse.

¹⁰¹ <https://politiken.dk/indland/art6010058/Hver-tredje-i-Forsvarets-Efterretningstjeneste-arbejder-nu-med-cybersikkerhed>

¹⁰² Se tabel 1 i Bilag 3.

¹⁰³ <https://eos-utvalget.no/hjem/om-eos/hvem-er-vi/>

Til sammenligning kan det norske tilsyn komme med udtalelser om fundne fejl eller uagtsomme forhold i tjenesterne, eller om afgørelser, som må anses for at være ugyldige eller urimelige. Hvis udvalget bliver opmærksomme på mangler ved lovgivning m.v., kan det give vedkommende departement besked. Udvalget kan ligeledes foreslå forbedringer til administrative og organisatoriske forbedringer for at lette kontrollen eller værne imod at rettigheder krænkes.¹⁰⁴

Det anbefales derfor, at Tilsynet i sammenhæng med en bredere kontrolmulighed som beskrevet i pkt. 1, får en tilsvarende adgang til at komme med udtalelser på linje med det norske tilsyn, dog således, at Tilsynet ikke kan udtale sig mere generelt om tjenesternes virksomhed, faglighed eller prioriteringer. I den forbindelse bør den bredere adgang til at udtale sig ske med respekt for at fortrolige oplysninger ikke må offentliggøres.

7. Lovændringer

Som følge af anbefalingerne ovenfor foreslås følgende lovændringer.

- Der bør indføres en formålsbestemmelse for Tilsynets kontrol i PET-loven, som angår tilsynet med både PET og FE, og hvor det fastslås, at Tilsynets opgave er at sikre, at tjenesterne overholder grundlæggende frihedsrettigheder og retssikkerhedsgarantier.
- Det bør fremgå af PET-lovens § 18, at Tilsynet fører kontrol med efterretningstjenesternes generelle virksomhed og alle undersøgelses- og efterforskningsaktiviteter, og at Tilsynet i den forbindelse påser overholdelsen af PET-lovens regler, retsplejelovens regler og almindelige forvaltningsretlige retsgrundsætninger og principper og anden ulovbestemt ret. Herudover skal Tilsynet kunne tage alle sager op som det efter formålet findes rigtigt at behandle efter formålet.
- Det bør fremgå af PET-lovens § 20 og FE-lovens § 17, at Tilsynet kan indkalde ansatte hos tjenesterne samt regeringsmedlemmer til at afgive vidneudsagn.
- Det bør fremgå af PET-lovens § 19 og af FE-lovens § 16, at Tilsynet, i tilfælde, hvor PETs manglende efterlevelse af henstillinger ikke kan medtages i årsredegørelserne kan informere Folketinget. Alternativt bør Tilsynets udtalelser gøres retligt bindende.
- Det bør fremgå af PET-lovens § 16, at Tilsynets medlemmer vælges af Folketinget, eller alternativt nomineres af regeringen og vælges af Folketinget.

¹⁰⁴ EOS-loven § 14.

Bilag

Bilag 1: Oversigt over lovændringer

PET-loven

Siden vedtagelsen af PET-loven er der indført følgende lovændringer:

- **Adgang til aktindsigt i PET's administrative sager** - Ved lov nr. 1624 af 26. december 2013 om ændring af forvaltningsloven, lov om Politiets efterretningstjeneste (PET) og lov om Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) blev det indført, at lov om offentlighed i forvaltningen, med undtagelse af reglerne om retten til egenaces, finder anvendelse for PETs sager om administrative forhold. Begrebet administrative forhold omfatter ikke PETs operative forhold, ligesom sager om sikkerhedsgodkendelser ikke er omfattet. PET har hidtil været helt undtaget fra reglerne om offentlighed i forvaltningen. Efter lovændringen kan der derfor som udgangspunkt opnås aktindsigt i PETs sager om administrative forhold.
- **PETs adgang til oplysninger om passagerer og besætning på luftfartøjer (PNR-oplysninger) via SKAT** – Ved lov nr. 1881 af 29. december 2015 fik PET hjemmel til at indhente PNR-oplysninger via SKAT. Ved lov nr. 542 af 8. juni 2006 fik PET i luftfartsloven adgang til direkte at indhente PNR-oplysninger fra luftfartselskaberne. Denne løsning har imidlertid ikke kunne etableres it-teknisk, og PET har derfor i mellemtiden skaffet sig PNR-oplysninger via SKAT, som har adgang til disse med hjemmel i toldlovgivningen. PETs adgang til PNR-oplysninger via SKAT blev dog indstillet på grund af tvivl om hjemmelsgrundlaget. Med denne lovændring blev adgangen til oplysningerne via SKAT genetableret.
- **Ændring af PETs opgaver vedrørende organiseret kriminalitet** – Ved lov nr. 1727 af 27. december 2016 blev PETs opgaver vedrørende den alvorligste organiserede kriminalitet overført til Rigspolitiet (Nationalt Efterforskningscenter). Rigspolitiet havde forud for PET-lovens vedtagelse varetaget opgaven. Begrundelsen for ændringen er knappe ressourcer i PET på grund af udviklingen i trusselsbilledet samt hensynet til at undgå overlap og dobbeltarbejde i politiet og PET.
- **Præcisering af regler om PETs forpligtelser til at slette lovligt tilvejebragte oplysninger (slettefrister)** – Ved lov nr. 1727 af 27. december 2016 blev der indsat en bestemmelse i PET-loven, som præciserede i) at hvis PET i forbindelse med sine aktiviteter bliver opmærksom på sager eller dokumenter, der ikke længere er nødvendige for varetagelsen af tjenestens opgaver, skal de slettes, uanset om slettefristen fastsat i loven eller PET-bekendtgørelsen ikke er udløbet og ii) at PET ikke var forpligtet til af egen drift at gennemgå tjenestens sager og dokumenter m.v. med henblik på at vurdere, om oplysningerne fortsat var nødvendige for tjenestens opgavevaretagelse. Og iii) at PET ikke er forpligtet til at slette unødvendige oplysninger, hvis de indgår i dokumenter, som er nødvendige for tjenestens opgavevaretagelse. Denne bestemmelse blev indsat som følge af Tilsynets årsredegørelse fra 2015, hvor tilsynet fandt at i) PET havde en pligt til løbende at gennemgå tjenestens data og

slette unødvendige oplysninger og ii) at PET er forpligtet til at slette oplysninger, der ikke er nødvendige for PETs opgavevaretagelse uanset om de indgår i dokumenter m.v. hvis øvrige oplysninger fortsat er nødvendige at bevare.

- **Konsekvensændringer i PET-loven i forbindelse med den ny databeskyttelsesforordning – Ved lov nr. 503 af 23. maj 2018** blev ordlyden af persondatalovens §§ 5, 11, stk. 1 og 14 blev indsat i PET-loven, da disse bestemmelser ikke fremgår af den nye persondataforordning. Tilpasningerne ændrede ikke på gældende ret.
- **PETs adgang til oplysninger om besætning og passagerer på luftfartøjer (PNR-oplysninger)** – Ved lov nr. 1706 af 27. december 2018 (PNR-loven) blev der skabt en samlet retlig ramme, som dannede en PNR-enhed. Hjemlen i PET-loven til at indhente oplysninger via SKAT blev derfor ophævet, idet PNR-loven hjemler at oplysningerne kan tilgås via den nye PNR-enhed hos Rigspolitiet.

FE-loven

- **Konsekvensændringer som følge af ændring af lov om offentlighed i forvaltningen** – Ved lov nr. 1624 af 26. december 2013 om ændring af forvaltningsloven, lov om Politiets efterretningstjeneste (PET) og lov om Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) blev der foretaget en teknisk ændring i FE-loven.
- **Indførelse af adgang til målrettet indhentning af oplysninger om i Danmark hjemmehørende personer, som opholder sig i udlandet** – Ved lov nr. 1571 af 15. december 2015 fik FE en videre adgang til at målrette indhentning af oplysninger om danske personer i udlandet, hvis der er en formodning om, at vedkommende deltager i aktiviteter, der udgør en terrortrussel. Hvis indhentningen af oplysninger medfører et indgreb i meddelelseshemmeligheden over for en i Danmark hjemmehørende person, skal FE indhente en retskendelse efter de indførte regler herom i FE-loven. Denne målrettet indhentning af oplysninger gør det muligt at indhente oplysninger på et tidligere tidspunkt end retsplejeloven giver mulighed for.
- **FEs adgang til oplysninger om passagerer og besætning på luftfartøjer (PNR-oplysninger) via SKAT** – Ved lov nr. 462 af 15. maj 2017 fik FE hjemmel til at indhente PNR-oplysninger via SKAT om udenlandske statsborgere, hvis FE vurderer, at oplysningerne kan have betydning for varetagelsen af tjenestens virksomhed.
- **Præcisering af regler om FEs forpligtelser til at slette lovligt tilvejebragte oplysninger (slettefrister)** – Ved lov nr. 462 af 15. maj 2017 blev der indsat en bestemmelse i FE-loven, som præciserede FE's pligter i forhold til sletning af oplysninger.

- **Konsekvensændringer i FE-loven i forbindelse med den ny databeskyttelsesforordning**
– Ved lov nr. 503 af 23. maj 2018 blev ordlyden af persondatalovens §§ 5, 11, stk. 1 og 14 blev indsat i FE-loven, da disse bestemmelser ikke fremgår af den nye persondataforordning. Tilpasningerne ændrede ikke på gældende ret.
- **FEs adgang til oplysninger om besætning og passagerer på luftfartøjer (PNR-oplysninger)** – Ved lov nr. 1706 af 27. december 2018 (PNR-loven) blev der skabt en samlet retlig ramme, som dannede en PNR-enhed. Hjemlen i FE-loven til at indhente oplysninger via SKAT blev derfor ophævet, idet PNR-loven hjemler at oplysningerne kan tilgås via den nye PNR-enhed hos Rigspolitiet.

Bilag 2: Tilsynets kontrol med PET og FE

Nedenfor sammenfatning af Tilsynets væsentligste konklusioner i de fem foreliggende årsredegørelser, dvs. de fleste, men ikke nødvendigvis alle Tilsynets kontroller er refereret nedenfor.

PET

2014

Undersøgelse	Konklusion
Stikprøvekontrol i en af PETs særlige databaser i tilknytning til efterretningstjenestens operative og administrative opgaver. Database med relevans for kontrol af beskyttelse af myndigheder og personer.	Oplysningerne i 1/3 af stikprøven var ikke nødvendige at opbevare længere og skulle derfor slettes.
Stikprøvekontrol vedrørende personer, som PET har konsolideret oplysninger om	Oplysningerne i 1/2 af stikprøven var ikke nødvendige at opbevare længere og skulle derfor slettes.
Stikprøvekontrol af mapper og filer i et af PETs centrale interne fællesdrev	PET opbevarede personoplysninger på fællesdrev, som ikke burde være blevet opbevaret der. Slettefrister var i flere tilfælde heller ikke overholdt.
Stikprøvekontrol i særlige databaser	Oplysningerne i 1/3 af stikprøven burde være slettet.
Generelle betragtninger	Kontrollen viste generelt, at PET havde vanskeligheder med at overholde slettefrister og med at opbevare oplysninger, der ikke længere er nødvendige.
Stikprøvekontrol i PETs elektroniske journal vedrørende sager oprettet efter den 1. januar 2014 med fokus på lovens §§ 3, 7, 8 og 11	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Stikprøvekontrol vedrørende PETs videregivelse af oplysninger om fysiske og juridiske personer i perioden 1. januar 2014 - 29. oktober 2014 med fokus på lovens § 10	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Anmodninger om indsigt.	Tilsynet modtog 17 anmodninger om indsigt. Heraf fandt tilsynet, at PET i to tilfælde ubegrundet havde behandlet oplysninger om vedkommende.

2015

Undersøgelse	Konklusion
Stikprøvekontroller vedrørende fysiske personer, som PET har konsolideret oplysninger om.	Oplysningerne i 1/5 dele af stikprøven burde have været slettet enten fordi slettefristen var overskredet, eller fordi

	oplysningerne ikke længere var nødvendige for varetagelsen af tjenestens opgaver.
Stikprøvekontrol vedrørende juridiske personer, som PET har konsolideret oplysninger om.	1/25 af de udtrukne juridiske personer opbevarede PET oplysninger om, som burde have været slettet.
Stikprøvekontrol vedrørende en af PETs særlige databaser.	1/25 del af de udtrukne fysiske og juridiske personer havde PET opbevaret oplysninger om, som burde have været slettet.
Stikprøvekontrol vedrørende medlemmer af Folketinget.	1/6 del af de udtrukne medlemmer af folketinget havde PET opbevaret oplysninger om, som burde have været slettet.
Stikprøvekontrol vedrørende materiale klassificeret Yderst Hemmeligt.	1/10 del af de udtrukne dokumenter burde have været slettet.
Månedlige stikprøvekontroller vedrørende PETs oprettelse af nye sager og videregivelse af personoplysninger.	PET overholder reglerne om tilvejebringelse, intern behandling og videregivelse af oplysninger.
Kontrol vedrørende sager om flypassagerlister.	Samtlige fire sager med lister med oplysninger om flypassagerer burde have været slettet.
Kontrol af udvalgte arbejdsstationer.	Stikprøven viste, at nogle medarbejdere opbevarede oplysninger på afdelingsdrev, personlige drev og forskellige andre fildrev, som ikke længere var relevante at behandle.
Kontrol vedrørende sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med PETs behandling af personoplysninger.	Stikprøven viste, at PET ikke fuldt ud lever op til reglerne.
Anmodninger om indsigt.	Der blev modtaget 10 anmodninger. I ingen af tilfældene blev der uberettiget behandlet oplysninger.

2016

Undersøgelse	Konklusion
Stikprøvekontroller vedrørende fysiske og juridiske personer, som PET har konsolideret oplysninger om inden for området terrorisme	22 procent af de udtrukne fysiske personer havde PET opbevaret oplysninger om, som burde være slettet. PET havde iagttaget reglerne i forhold til oplysninger om juridiske personer (organisationer m.v.).
Stikprøvekontroller vedrørende fysiske personer, som PET har konsolideret oplysninger om inden for området ekstremisme.	To stikprøver vedrørende personer med relation til ekstremisme viste, at 50 procent af de udtrukne personer havde PET behandlet oplysninger om, som burde have været slettet.

	<p>To stikprøver vedrørende personer tilknyttet to større begivenheder med relation til ekstremisme viste, at oplysninger om 73 procent af de udtrukne personer burde have været slettet.</p>
<p>Stikprøvekontroller vedrørende fysiske personer, som PET har konsolideret oplysninger om inden for området spionage, og kontrol af særlige databaser inden for samme område.</p>	<p>Oplysninger vedrørende 37 procent af de udtrukne personer med relation til spionage burde have været slettet.</p> <p>Lovgivningens krav var iagttaget for behandling af oplysninger m.v. i de særlige databaser, som anvendes inden for området spionage.</p>
<p>Stikprøvekontrol vedrørende fysiske personer, som PET har konsolideret oplysninger om inden for området organiseret kriminalitet.</p>	<p>Lovgivningens krav var generelt iagttaget.</p>
<p>Stikprøvekontrol vedrørende fysiske personer, som PET har konsolideret oplysninger om inden for området non-proliferation.</p>	<p>Lovgivningens krav var generelt iagttaget.</p> <p>Oplysninger om 4 procent af de udtrukne personer burde have været slettet.</p>
<p>Stikprøvekontroller vedrørende fysiske personer, som PET har konsolideret oplysninger om i forbindelse med sikkerhedsgodkendelser.</p>	<p>Lovgivningens krav var generelt iagttaget.</p> <p>Status for sikkerhedsgodkendelsen af 15 procent af de udtrukne personer burde have været berigtiget/ajourført.</p>
<p>Stikprøvekontroller vedrørende offentligt kendte meningsdannere.</p>	<p>Lovgivningens krav var generelt iagttaget.</p>
<p>Stikprøvekontrol vedrørende sager inden for området cyber.</p>	<p>Lovgivningens krav var iagttaget.</p>
<p>Stikprøvekontroller vedrørende udvalgte særlige databaser.</p>	<p>Lovgivningens krav var iagttaget.</p>
<p>Stikprøvekontroller vedrørende udvalgte drev.</p>	<p>Lovgivningens krav var iagttaget, men ikke i alle tilfælde blev oplysningerne behandlet i overensstemmelse med tjenestens vejledning for brug af transitsystemer.</p>
<p>Løbende stikprøvekontroller vedrørende oprettelse af nye sager og videregivelse af oplysninger om fysiske og juridiske personer.</p>	<p>Lovgivningens krav var iagttaget.</p>
<p>Kontrol af udvalgte arbejdsstationer.</p>	<p>Samtlige medarbejdere overholdt lovgivningens krav om journalisering og sletning af personoplysninger.</p> <p>Et flertal af medarbejdere behandlede få personoplysninger i strid med tjenestens vejledning for brug af transitsystemer.</p>

Kontrol vedrørende sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med behandlingen af oplysninger om fysiske og juridiske personer.	PET levede ikke fuldt ud på til lovgivningens krav i forhold til et antal observationer med tilhørende risici.
Anmodninger om direkte indsigt	Tilsynet modtog 18 anmodninger, og i ingen af tilfældene var der uberettiget behandlet oplysninger.

2017

OBS: Pr. 1. marts 2017 medførte præciseringen af PETs forpligtelse til at slette oplysninger, at PET først har pligt til at slette oplysninger, hvis tjenesten ved sine aktiviteter bliver bekendt med, at oplysningerne ikke længere er nødvendige. PET har herefter ikke løbende en pligt til at gennemgå oplysningerne for at vurdere, om de fortsat er nødvendige. Herudover har PET pligt til at overholde de generelle slettefrister.

Undersøgelse	Konklusion
Stikprøvekontrol vedrørende oprettelse af nye sager.	Lovgivningens krav om tilvejebringelse, intern behandling og videregivelse var iagttaget.
Stikprøvekontrol vedrørende anvendelse af den udvidede adgang til indhentning.	I to tilfælde havde PET ved indhentning af oplysninger fra SKAT ikke hurtigt nok foretaget en vurdering af, om de personer, som oplysningerne vedrørte var relevante og foretaget enten sletning eller anonymisering.
Stikprøvekontrol vedrørende overholdelse af slettefrister.	Sager ældre end 10 år: PET havde i et ikke ubetydeligt omfang ikke iagttaget lovgivningens krav om slettefrister. Personoplysninger: Lovgivningens krav om tilvejebringelse og indhentning af oplysninger var generelt overholdt, men 4 procent af de udtrukne var det ikke nødvendigt at opbevare oplysninger om mere og de skulle derfor slettes, da PET ved kontrollen var blevet opmærksom på, at oplysningerne skulle slettes.
Stikprøvekontrol vedrørende forsvarlighedsvurdering ved videregivelser.	Lovgivningens krav om videregivelse af oplysninger var iagttaget.
Stikprøvekontrol vedrørende PETs internationale samarbejde inden for kontraterrorisme.	Lovgivningens krav om tilvejebringelse, intern behandling og videregivelse var iagttaget.
Stikprøvekontrol vedrørende overholdelse af reglerne om lovlig politisk virksomhed.	Oplysninger om et af de udtrukne folketingsmedlemmer burde slettes, da PET ved kontrollen blev bekendt med, at de ikke længere var nødvendige. Oplysninger om personer tilknyttet 4 procent af de tilknyttede interesseorganisationer burde slettes.

Stikprøvekontrol vedrørende personer, der havde fået inddraget en sikkerhedsgodkendelse.	Oplysninger om to af de udtrukne personer skulle slettes, da PET ved kontrollen blev bekendt med de ikke længere var nødvendige.
Stikprøvekontrol vedrørende udvalgte databaser.	<p> Lovgivningens krav om tilvejebringelse, intern behandling og videregivelse af oplysninger var generelt iagttaget.</p> <p> PET havde ikke overholdt slettefristen for 4 procent af oplysningerne i én database.</p> <p> PET havde ikke foretaget registrering af et antal filer i overensstemmelse med retningslinjer i én database.</p>
Stikprøvekontrol vedrørende transitsystemer, herunder arbejdsstationer.	Ikke i alle tilfælde blev tjenestens vejledning om transitsystemer overholdt ved behandlingen af personoplysninger.
Anmodninger om indsigt	Tilsynet modtog 14 anmodninger. I ingen af tilfældene var der uberettiget behandlet oplysninger.

2018

Undersøgelse	Konklusion
Stikprøvekontrol vedrørende oprettelse af nye sager.	Lovgivningens krav om tilvejebringelse, intern behandling og videregivelse af oplysninger var iagttaget.
Stikprøvekontrol vedrørende indhentning fra andre forvaltningsmyndigheder.	PET havde i forhold til indhentning af oplysninger fra SKAT vedrørende passagerer og besætning på luftfartøjer i 27 procent af tilfældene ikke, så hurtigt som forholdene tillader det, foretaget en vurdering af, om oplysningerne var relevant for tjenestens opgavevaretagelse og herefter foretaget sletning eller anonymisering.
Stikprøvekontrol vedrørende overholdelse af slettefrister.	PET har i et ikke ubetydeligt omfang ikke overholdt slettefrister.
Videregivelse af oplysninger til samarbejdspartnere.	Lovgivningens krav om videregivelse af oplysninger var iagttaget, såvel som PETs interne retningslinjer.
Overholdelse af reglerne om lovlig politisk virksomhed.	Lovgivningens krav var overholdt.
Stikprøvekontrol vedrørende sikkerhedsgodkendelser.	Lovgivningens bestemmelser om tilvejebringelse, intern behandling og sletning af oplysninger var overholdt.
Stikprøvekontrol vedrørende særlige databaser.	Lovgivningens bestemmelser om tilvejebringelse, intern behandling, herunder sletning og videregivelse af oplysninger var overholdt.

Transitsystemer, herunder arbejdsstationer.	PET har iagttaget lovgivningens krav om sletning og journalisering af personoplysninger.
Informationssikkerhed.	PET har ikke hurtigst muligt gennemført tjenestens revisionsprojekt vedrørende materiale klassificeret yderst hemmeligt, navnlig henset til, at Tilsynet allerede i 2015 anbefalede en revision.
Anmodninger om indsigt	Tilsynet modtog 152 anmodninger om indsigt. I 8 af tilfældene var der uberettiget behandlet oplysninger.

FE

2014

Undersøgelse	Konklusion
Stikprøvekontrol i FEs elektroniske sags- og dokumentationssystemer vedrørende sager og oplysninger om i Danmark hjemmehørende fysiske og juridiske personer.	Der manglende dokumentation af grundlag for indhentning og behandling i en række tilfælde. Nærmere undersøgelse af disse tilfælde viste, at der fandtes tilstrækkeligt grundlag.
Stikprøvekontrol i FEs fysiske arkiv over oplysninger om i Danmark hjemmehørende fysiske og juridiske personer.	I et enkelt tilfælde medførte kontrollen sletning af en oplysning.
Stikprøvekontrol vedrørende FEs videregivelser af oplysninger om i Danmark hjemmehørende fysiske og juridiske personer til PET.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Fuldstændig kontrol af FEs videregivelser af oplysninger om i Danmark hjemmehørende fysiske og juridiske personer til udenlandske samarbejdspartnere.	Lovens bestemmelser var i alle 72 tilfælde iagttaget, men i 12 tilfælde var FEs interne retningslinjer om forhåndsgodkendelse ikke iagttaget.
Anmodninger om indsigt.	Der er modtaget ni anmodninger. I ingen af tilfældene blev der uberettiget behandlet oplysninger.

2015

Undersøgelse	Konklusion
Inspektion og kontrol vedrørende logning af udvalgte elektroniske indhentningssystemer og systemer til søgning i rådata.	I et enkelt tilfælde var der sket uberettiget indhentning og i flere tilfælde var det sket uberettiget søgning i rådata.

Stikprøvekontroller i FEs elektroniske analyse- og dokumentationssystemer vedrørende oplysninger om i Danmark hjemmehørende fysiske og juridiske personer, herunder inden for området spionage.	Der manglende dokumentation af grundlag for indhentning og behandling i en række tilfælde. Nærmere undersøgelse i disse tilfælde viste, at der fandtes tilstrækkeligt grundlag. I få tilfælde manglede ajourføring/berigtigelse af oplysninger. I et tilfælde opbevarede FE oplysninger om to personer, som burde have været slettet.
Kontrol vedrørende FEs videregivelse af oplysninger om i Danmark hjemmehørende fysiske og juridiske personer til udenlandske samarbejdspartnere.	Lovens bestemmelser var iagttaget, men i to tilfælde var FEs interne retningslinjer om forhåndsgodkendelse ikke iagttaget.
Stikprøvekontrol vedrørende tværgående operationer mellem PET og FE.	I et tilfælde har FE uberettiget indhentet oplysninger efter udløbet af en kendelse. Man havde en intern praksis, hvorefter indgreb i meddelelseshemmeligheden blev fastsat til udløb 1-2 dage efter kendelsens udløb.
Anmodninger om indsigt.	Der er modtaget 9 anmodninger. I ingen af tilfældene blev der uberettiget behandlet oplysninger.

2016

Undersøgelse	Konklusion
Kontrol vedrørende elektronisk indhentning af rådata.	Lovens bestemmelser var iagttaget, men FE foretog ikke logning og havde ikke udarbejdet tilstrækkelige interne retningslinjer.
Løbende stikprøvekontrol vedrørende målrettet elektronisk indhentning af oplysninger.	I to tilfælde var der sket uberettiget indhentning af oplysninger.
Løbende stikprøvekontrol vedrørende søgning i rådata.	I 12 % af tilfældene var der foretaget uberettiget søgning.
Løbende kontrol vedrørende oplysninger indhentet i medfør af FE-lovens § 3, stk. 3.	I 11 % af tilfældene iagttog FE ikke de tidsmæssige rammer som fulgte af kendelserne.
Kontrol vedrørende indsamling af oplysninger via åbne kilder.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Kontrol vedrørende netværksindhentning af oplysninger.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Stikprøvekontroller vedrørende fysisk indhentning af oplysninger.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Løbende stikprøvekontroller vedrørende elektroniske analyse- og dokumentationssystemer	I fem tilfælde var der sket uberettiget indhentning af oplysninger. I få tilfælde var der oplysninger, som burde have været ajourført/berigtiget.

Løbende kontrol vedrørende videregivelse af personoplysninger til udenlandske samarbejdspartnere.	Lovens bestemmelser var iagttaget, men i tre tilfælde var FEs interne retningslinjer om forhåndsgodkendelse ikke iagttaget.
Stikprøvekontrol vedrørende tværgående operationer mellem FE og PET.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Stikprøvekontroller vedrørende personer, som FE behandler oplysninger om i forbindelse med sikkerhedsgodkendelser.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Kontrol af udvalgte arbejdsstationer.	I flere tilfælde behandlede medarbejdere oplysninger i strid med FEs interne retningslinjer. I flere tilfælde blev der opbevaret oplysninger, som burde have været slettet, da de ikke længere var nødvendige at behandle.
Kontrol vedrørende sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med behandling af oplysninger.	Undersøgelsen blev ikke færdiggjort og blev derfor fortsat i 2017.
Anmodninger om indsigt.	Der er modtaget 10 anmodninger. I ingen af tilfældene blev der uberettiget behandlet oplysninger.

2017

Undersøgelse	Konklusion
Kontrol vedrørende elektronisk indhentning af rådata.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Løbende stikprøvekontroller vedrørende målrettet elektronisk indhentning af oplysninger, herunder i medfør af § 3, stk. 3.	I fire tilfælde var der sket uberettiget indhentning. Der var desuden sket uberettiget opbevaring af udvalgte oplysninger om fem fysiske personer, idet FE burde have slettet oplysningerne om personerne.
Løbende stikprøvekontroller vedrørende søgning i rådata, herunder i medfør af FE-lovens § 3, stk. 3.	I 20 % af tilfældene var der uagtsomt foretaget uberettigede søgninger.
Stikprøvekontrol vedrørende indsamling af oplysninger via åbne kilder.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Kontrol vedrørende netværksindhentning af oplysninger.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Kontrol vedrørende fysisk indhentning.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Løbende stikprøvekontroller vedrørende behandling af oplysninger i elektroniske analyse- og dokumentationssystemer samt øvrige systemer.	I et tilfælde havde der været opbevaret oplysninger i strid med de interne retningslinjer.

Løbende stikprøvekontroller vedrørende videregivelse af oplysninger til PET og udenlandske samarbejdspartnere.	I få tilfælde havde FE ikke dokumentation for begrundelsen for en videregivelse. Der blev ikke foretaget logning af et udvalgt system til videregivelse.
Kontrol vedrørende arbejdsstationer.	I et tilfælde blev der behandlet oplysninger uberettiget, som burde være slettet, da de ikke længere var nødvendige at behandle det pågældende sted og medarbejderen havde selv vurderet dette.
Kontrol vedrørende intern kontrol.	Den interne kontrol var tilfredsstillende.
Anmodninger om indsigt.	Der er modtaget fem anmodninger. I ingen af tilfældene blev der uberettiget behandlet oplysninger.

2018

Undersøgelse	Konklusion
Særlig kontrol vedrørende orienteringspligt.	FE havde ikke orienteret om et indhentningssystem, som ville have været af væsentlig betydning for tilsynets tilrettelæggelse af kontrol.
Kontrol af elektroniske indhentning af rådata.	Der forelå risici for uberettiget indhentning via et af FEs systemer.
Stikprøvekontroller af målrettede indhentning af oplysninger.	I et tilfælde er der ikke rettidigt informeret om at en retskendelse var udløbet.
Stikprøvekontroller af søgning i rådata.	I 13 % af tilfældene var der uagtsomt foretaget uberettigede søgninger. Man fandt desuden at der forelå en ulovhjemlet praksis mellem PET og FE, hvorefter PET uden retskendelse fik adgang til at søge i FEs rådata.
Kontrol af fysisk indhentning.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Kontrol af indhentning af billedmateriale.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Kontrol af elektroniske indhentning af non-kommunikation.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Løbende stikprøvekontroller af behandling af oplysninger som udenrigsefterretningstjeneste.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Stikprøvekontrol af behandling af oplysninger som militær sikkerhedstjeneste.	Lovens bestemmelser var iagttaget.
Løbende stikprøvekontroller af videregivelse af oplysninger til udenlandske samarbejdspartnere.	Lovens bestemmelser var iagttaget.

Kontrol af arbejdsstationer.	I to tilfælde blev oplysninger behandlet i strid med interne retningslinjer, idet oplysningerne burde have været slettet fordi det ikke længere var relevante at behandle det pågældende sted.
Kontrol af informationssikkerhed.	Informationssikkerheden var tilfredsstillende.
Kontrol af den interne kontrol.	Den interne kontrol var tilfredsstillende.
Opfølgning på kontrol i 2017.	I et tilfælde havde FE ikke slettet en oplysning, som de var blevet henstillet til at slette i 2017.
Anmodninger om indsigt.	Der er modtaget 125 anmodninger. I fem af tilfældene blev der uberettiget behandlet oplysninger.

Bilag 3: Udvikling i Tilsynets ressourcer og mandskab sammenlignet med efterretningstjenesternes ressourcer og mandskab samt ressourcer i det norske tilsyn

Udviklingen i bevillinger og årsværk i årene 2014-2018 fra Tilsynets offentliggjorte økonomiske årsrapporter fremgår i tabellen nedenfor.

Tilsynet	Bevilling (mio. kr.)	Regnskab (mio. kr.)	Årsværk (kun sekretariat)
2014 ¹⁰⁵	7	6,4	2,8
2015 ¹⁰⁶	5,7	5,9	5,2
2016 ¹⁰⁷	8,2	6,9	7,1
2017 ¹⁰⁸	8,2	7,2	6,7
2018 ¹⁰⁹	8,4	8	9

Det seneste offentliggjorte tal for antallet af medarbejdere i PET er 780 medarbejdere pr. 1. september 2010.¹¹⁰ Det er dog offentligt, hvad der bevilges til PET på finansloven og hvor meget heraf er løn. Udviklingen i bevillingerne til PET siden 2014 ses i tabellen nedenfor.

PET	Bevilling	Heraf løn
2014 ¹¹¹	556,7	395,5
2015	580,0	417,5
2016 ¹¹²	742,0	550,2
2017 ¹¹³	807,3	527,7
2018	840,5	558,9

¹⁰⁵ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2015/03/Tilsynet-med-Efterretningstjenesterne-1.pdf>

¹⁰⁶ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/08/%C3%85rsrapport-2015-TET.pdf>

¹⁰⁷ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/08/%C3%85rsrapport-2016-TET.pdf>

¹⁰⁸ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2018/03/%C3%85rsrapport-2017-TET-underskrevet-070318-endelig.pdf>

¹⁰⁹ <https://www.tet.dk/wp-content/uploads/2019/03/Tilsynets-%C3%A5rsrapport-for-2018.pdf>

¹¹⁰ <https://www.pet.dk/Om%20PET/PET%20i%20tal.aspx>

¹¹¹ <https://www.pet.dk/~media/Aarsberetninger/rligredegrelseforPET2014webpdf.ashx>

¹¹² <https://www.pet.dk/~media/Aarsberetninger/rligredegrelseforPET2016WEBXpdf.ashx>

¹¹³ <https://www.pet.dk/~media/Aarsberetninger/rligredegrelseforPET2017WEBpdf.ashx>

2019¹¹⁴	880,8	-
---------------------------	-------	---

Det præcise antal medarbejdere i Forsvarets Efterretningstjeneste offentliggøres ikke, men havde i 2017 formentlig overskredet 600.¹¹⁵ Udviklingen i bevillingerne til FE siden 2014 ses i tabellen nedenfor.

Forsvarets efterretningstjeneste	Bevilling (mio. kr.)
2014	674
2015	675
2016¹¹⁶	827
2017¹¹⁷	871
2018¹¹⁸	921,1
2019¹¹⁹	975

Det norske tilsyn

EOS-udvalget består af syv medlemmer som betjenes af et sekretariat. Nedenfor følger udviklingen i bevillinger og antal ansatte i sekretariatet.

EOS-udvalget	Bevilling (mio. NOK)	Regnskab (mio. NOK)	Antal ansatte (kun sekretariat)
2014¹²⁰	12,3	11,8	10
2015¹²¹	13,5	12,5	11

¹¹⁴ Finansloven 2019.

¹¹⁵ <https://politiken.dk/indland/art6010058/Hver-tredje-i-Forsvarets-Efterretningstjeneste-arbejder-nu-med-cybersikkerhed>

¹¹⁶ https://fe-ddis.dk/SiteCollectionDocuments/FE/Beretning/FE_Beretning_2015_2016_printvenlig.pdf

¹¹⁷ <https://fe-ddis.dk/SiteCollectionDocuments/FE/Beretning/FE%20Beretning%202017-18.pdf>

¹¹⁸ Finansloven 2018

¹¹⁹ Finansloven 2019

¹²⁰ https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/eos_rsmelding_2014.pdf

¹²¹ https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/eos_rsmelding_2015.pdf

2016 ¹²²	14,9	14,7	11
2017 ¹²³	15,1	13,6	11
2018 ¹²⁴	19,5	18,9	14

¹²² <https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/aarsmelding2016no.pdf>

¹²³ https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/2017_eos_a_rsmelding_net-1.pdf

¹²⁴ https://eos-utvalget.no/wp-content/uploads/2019/05/eos_a_rsmelding_2018_net-1.pdf

**DANMARKS UAFHÆNGIGE
JURIDISKE TÆNKETANK**